

խառնեալ ջրոյն մէջ աներկիւղ ձուկն որսալ : Մեր նախնիք հալածանայ դա-
րերուն մէջ անգամ ազգ . լուսաւորու-
թեան համար կը տքնէին . ազգ . ման-
կըսեալն կրթութեան և դաստիարա-
կութեան համար վաստակելն չէին
դադրէր . իսկ մէք ներկայ լուսաւոր-
եալ դարուն մէջ , ուր երբէք հալա-
ծանք և բռնութիւն չը կան , և ուր
կրօնական ազատութեան սկզբունքն
հանրական ընդունելութիւն գտած է
ամեն ազգաց մէջ , անտարբեր կը մը-
նամք լուսաւորեալ ազգաց հսկայա-
քայլ յառաջագիմութեան : Ճշմարիտ
յառաջագիմութիւնը ոչ թէ հոյակապ
գպորոցներու կառուցման մէջ է , այլ նոցա
մէջ դասախօսութեամբ եւ աւանդութեամբ
ազգագրութեամբ և շահաւոր ուսմանց և գի-
տութեց : Մէք տաւանց այս ճշմարտու-
թե՛ համոզուելու , նոր նոր գպորոցական
չէնք շինելու ետեւէ եմք : Մեր ազգ .
և եկեղեցական պատմութիւնը պէտք
է առաջին տեղ բռնէ Հայ վարժա-
րանայ եւ գպորոցաց մէջ . որպէս
զի Հայ — մանկաւոյն սրտին մէջ մա-
տաղ հասակէն տպաւորուի սէր և
համակրութիւն առ ազգն և առ մայ-
րն իւր բազմաշարժար : Մինչեւ աղ-
գային դաստիարակութեան հիմունք
չը լինին ազգ . և եկեղեցական պատ-
մութեանց ուսումն . անհնարին է մեզ
համար իրական յառաջագիմութիւն
եկեղեցւոյ եւ ազգին նկատմամբ ,
եթէ սոյն ուսմանց կիրառութիւնն
ընդհանրանայ ազգին մէջ , այն ժա-
մանակ կարող եմք մեր ներկայ աղէ-
տից դարման մատուցանել և ճշմարիտ
յառաջագիմութեամբ ազգաց մէջնը
շահաւոր տեղ գրաւել . այն ժամանակ
միայն կարող եմք ազգային ամբողջու-
թիւնը անարատ և եկեղեցւոյ անկա-
խութիւնը անվնաս պահպանել . ա-
պա թէ ոչ ընդունայն են ամեն ջանք

և աշխատանք . ընդունայն ամեն ան-
սրտուղ ազգասիրութիւն և եկեղեցա-
սիրութիւն :

Ա. Բ. Գ. Կարապետիւն

Պօլէշի

Աշա . Ժառ . Վար .

Ա Ռ Ո Ղ Զ Ա Կ Ա Ն

(Շարունակութիւն . տես թիւ 4 :)

Մէք ամեն սովորական աղօթից ժա-
մանակներէն զատ ամեն ժամ կարող եմք
աղօթել , առանց մեր ուրիշ օգտակար
աշխատութեանց արգելք լինելու ,
վասն զի աղօթքը սրտի եւ մտքի առ
Աստուած վերացումն է : Մեր սիրտն
ու միտքը երբ լցուած է երախտագի-
տութեամբ , շնորհակալութեամբ ,
զարմացմամբ և առ Աստուած կատու-
րեալ հնազանդութեամբ , երբ կրթ-
ութեամբ է մեր հոգին նորա կենսատու-
խօսքերուն եւ օրէնքներուն մէջ , այն
ատեն շարունակ նորա վերայ կը լինի
մեր խորհրդածութիւնը եւ առ նա
կ'ողջութիւն մեր սրտի զգացումները ,
մեր գործքերն ու խօսքերը այնպէս կը
կարգադրեմք որ ոչ երբէք Աստուծոյ
կամաց ու հրամանին ներհակ լինի , և
այն ատեն շարունակ մեր Աստուծոյ
կախումն ունենալը ճանչնալով նորա
ամեն տեղ ներկայ լինելն զգալով և նո-
րա նախախնամական գործերը եւ չը-
նորհքները գիտակցութեւ վայելելով
միշտ օրհնութիւն , գոհութիւն և չը-
նորհակալութիւն կը սլանայ մեր մըտ-
քէն եւ երախտագիտութեան , սիրոյ
եւ հաւատարմութեան զգացումներ
կը թռչին մեր սրտէն եւ հաճոյական
քաղցր նուէրներու պէս ընդունելի կը

լինին բարձրելոյն , որ այսպիսի երկըր պագուներ կը խնդրէ :

Ո՛հ , սրչանի զմայելի , փառաւոր և նախանձելի է այսպիսի աղօթաւորի մը խոնարհ ու պարկեշտ տեսքը . երբ ինքն իր մէջ գումարուած , ներքին ու արտաքին զգայարաններն ամփոփած , սրտով ու մոքով , կամքով և յօժարութեամբ խոնարհած իւր Աստուծոյն հետ կը խօսակցի , սիրտը անոր կը բանայ , բոլոր զգացումներն անոր առջեւ կը թափէ , և իւր կամքը նորա կամաց տակ կը խոնարհեցնէ : Այն խոնարհութեան մէջ նա խիստ բարձր է , մարմնով երկրի վրայ , բայց հոգւով վերացած է այս զգալի աշխարհէն վեր անհամեմատ բարձրութեամբ . թըռած , սլացած է նա Անմահին փառաց աթոռին առջեւ , հոն այն մեծ վայելչութեան մէջ զմայլած է անսպառաժ բերկրութեամբ , որոյ նմանը ոչ ոք չէ զգացած կենցաղոյս մէջ : Ուստի երկրի վրայ չը կայ երբեք ուրիշ ցանկալի վիճակ մի , քան հոգւով և ճշմարտութեամբ աղօթողին վիճակը , և ասանկ աղօթել գիտցողք կարող են իրենց աղօթից պատասխանն ընդունիլ , ինչպէս ընդունեցին արդարն Զաքարիա և երկիւղածն Կուռնէլիոս և ուրիշ շատերն :

Ասանկ աղօթողներն իրենց կողմէն ալ կ'աշխատին , կը զգուշանան , կը փախչին մեղքերու առիթներէ և կը դորձադրեն իրենց բոլոր կարողութիւններն պատերազմելու մեղքի փորձութեան դէմ . ասանկ երկիւղածութիւն , սրբութեամբ և անմեղութեամբ աղօթողք աստուածային շնորհաց և օգնութեան կ'արժանանան , ուստի և ազատ կը մնան ի մեղաց : Երանի՛ անոր որ այս շնորհաց և օգնութեան կ'արժանանայ , այնպիսին երկրի վրայ կառնու երկնից արքայութեան մէջ վայելելիք երջանկութեան քաղցրութիւնը և

այժմէն կգգայ իւր անձին մէջ այն փառաւորութիւնն ու խաղաղութիւնը , զոր Աստուած սահմանած է իրեն հաւզանդողներուն համար :

Ը .

Երկիւղածութեամբ և աստուածպաշտութիւն կրթուող ու զարգացող անձը օգնութիւն կը ստանայ և անընկճելի արիութիւն կուեննայ ամբողջ և մոլութեանց դէմ պատերազմելու և յաղթելու . կարող կը լինի անձը պահպանել բոլոր այն վտանգներէն ու փորձութիւններէն , որք դէպ ի մեղք կ'առաջնորդեն . կը ժուժկալէ կը համբերէ ամեն կրից շարժութեանց դէմ եւ կը սանձէ դէպ ի մեղք յօժարեցնող բոլոր զգայարանները , որով դիւրութեամբ կը խորտակէ իւր առջեւ լարուած ամեն տեսակ մեղաց որոգայթները որք իւր ոտքին տակ կը սպասեն հրապուրիչ տեսքով մը , զինքը թշուառութեան մէջ ձգելու . և ահա այս ամեն զգուշութիւնները կ'իմանաւք պահք կամ պահեցողութիւն բառին տակ : Աստուածպաշտութեան հետ անբաժան կերպով կապուած են Աղօթքն ու Պահքը :

ՊԱՀՔԸ , իւր բոլորական նշանակութեամբ կը հասկանաւք , պահպանել անձը քաջութեամբ մեղքի տանող բոլոր հնարքներու դէմ . Պահքը այս նշանակութեամբ ըմբռնողը չ'արհամարհեր երբեք ժուժկալութեան նըպաստող ամեն կարգադրութիւն , օրէնք եւ պատուէր . այլ զգուշութեամբ , հաւատարմութեամբ և երկիւղածութեամբ իւր անձը կը կրթէ նոցա մէջ եւ անոնցմէ ամենէն անօգուտ համարածին մէջ ալ մեծամեծ օգուտներ կը տեսնէ՝ և բարի արդիւնքը կը վայելէ :

Պահքը ամենակարեւոր միջոց մի է մեղքերէ, մանաւանդ ցանկութեան կիրքէն և վախճանող զիճութեան պիղծութեան մահաւորութեան տղատ մնալու համար, վասն զի եթէ չարութեան հակամիտիլը զգայարանաց և ներքին զգացմանց ձեռքովը կը լինի, ուրեմն մեղքէ տղատ մնալու համար անհրաժեշտ հարկ է զգայարաններն ու ըզգացմանքը սանձել ամեն սրտածառներու գէմ և զսպել այն ամեն բաներէն, որք կը շարժեն և կը գրգռեն զանոնք, կը մնորեցնեն միտքը, կը խանգարեն դատողութիւնը և կը տկարացնեն ու կը մեղկայնեն հոգին և դիւրութեամբ կը ձգեն փորձութեան մէջ:

Պահեցողութեան կրթութեան առաջին և սովորական տեսակն է կերակրոց պահքը, որ մարդիչ և կրթիչ պիտի լինի ուրիշ պահեցողութեանց մէջ ալ յառաջ գնալու: Նշան և թելադր պէտք է լինի ամեն տեսակ ժուժկալութեան, որպէս զի օգտակար լինի: Բայց թէ ինչպէս այս սրբիւնքը շունչի այժմ պահքը, պատճառն այն է, որ շատերը պահոց իմաստը չեն բմբռնած, շատերու համար պահքը լոկ սովորութիւն է, շատերու համար կեղծաւորութեան պատրուակ է, ուրով այլոց առջեւ պահեցող կ'երեւին և ամեն տեսակ անժուժկալութիւն 'ի ծածուկ կը գործադրեն, շատերն ալ պահքը խափա կատարելով իրաւունք կը համարին իրենց ամեն կամքերին կատարել և պահքով միայն արդարանալ: Ասանկ թիւր համոզմամբ է որ կերակրոց պահեցողութիւնը իւր մեծամեծ պոտենցիալը չարտարագրէր: զորս լու հասկանալու համար հետեւեալ խօսքերուս լու ուշադրութիւն դարձուցէք:

Պահքը Աստուած ամենաբարին սահմանած է մարդուս հոգեւոր եւ

մարմնաւոր օգտին համար: (չը մոռնամք ըսել որ բուն պահքը ծով կը հասկանամք), ինչպէս բաց 'ի Հին Ատա կարանի բազմաթիւ օրինակներէն, նոյն ինքն Յիսուս Քրիստոս ալ իւր օրինակովը ցոյց տուաւ և քարոզեց որ այս պիտի կիրքերու դէմ Պահքը և Աղօթքը մեծ զենք են: Բայց Եկեղեցին իւր որդւոց դիւրութեան և շատ մը անտեղութեանց և վնասուց, որք մարդկան շարութեամբը մտած էին, առաջին առնելու համար կանոնական պահոց օրերը սահմանեց որ հաց ու աղցանով առանց համմի և հանգեր ձանքներու եղած ուտելիքներով եւ քիչ ուտելով բաւականանան: Այս եւս պէտք էր լինէր ծովի մօտ եղանակաւ մը, այսինքն քիչ ուտելով: Իսկ ծովը ազատ թողուցած է իւր քաբանջիւրին ջերմեռանդութեանն ու ազատ կամքին որ ուզողը Կարող է ծով պահել առանց մոռնալու իւր միւս զգայարանաց պահեցողութեան պարտքը: որով ամեն Քրիստոսեայ կը պարտաւորի ոչ միայն պահոց օրերը զգոյշ և սուրբ մնալ, այլ նոյն օրերը իւր անձը այնպէս կրթելով և յիշելով որ ինքը միշտ սուրբ մնալու պարտաւորութիւն ունի, ուրիշ օրերն ալ շարունակ զգաստ, ողջօրոհ և ժուժկալ մնալու է պահելով բոլոր զգայարանքները և սիրտն ու միտքը ամեն կերպ մեղանջուժէ:

Բայց որովհետեւ մարդիկ ամեն պարագայի մէջ զխտեն բարի բան մը թիւրեւ եւ իրենց կամաց յարմարցնել, նոյնպէս պահոց՝ այս սրբութեան օրէնքին նպատակն ալ 'ի սպառ փոխած և իրենց ակորժակին ու կամաց յօժարութեանն են յարմարցուցած, որով ոչ թէ կ'օգտին, այլ յաւէտ կը վնասուին:

Օրինաւոր պահքը կամ ծով խիստ

մեծ օգտակարութիւններ աւելի, եթէ
գաւթ, որգեակիք իմ, ձեր փոքրիկ հա-
տակէն սկսիք տնտեսական կրթել սակա-
ւակիրութեան, ժողովարութեան և
պահպանութեան մէջ, ձեր մարմինը
հանգարտ կը սնանի, բնական կերպով
կ'ածի, ներքին հիւթերու առաւելա-
զանցութիւնը կը չափաւորի եւ չը
գրգռեր զձեզ, չը վրդովեր ձեր ներքին
հանգարտութիւնը և դուք հանգիստ
կը մնաք օրասով, արթուն՝ մոքով,
սուրբ՝ բարձր զգոյարանքներով և ա-
ռողջ՝ երկար կեանքով, Հեղինակ մի ը-
սած է, «Քանի՜ արով կերակրուողը մար-
մնով առողջ է և, առանց ցաւի կրնայ
ապրիկ»։ Յովսէպոս իմաստուն պատ-
միչն ալ երկայն ապրիլը՝ կերակրոց պար-
կեշտութիւնը եւ կարգադրեալ կեն-
ցադավարութիւնը կը սեպէ։ Ուրիշ
իմաստուն հեղինակ մի եւս այսպէս
կ'ըսէ. «Պինդ պահպանութեանէն յա-
ռաջ եկած մահը գիւրին է, իսկ ծանո-
րու գիւրարամարս կերակուրներէ ե-
ղածը դժնդակ է»։ Սուրբն Յովհան
ստեփաննի աւելի բացայայտ խօսելով
կ'ըսէ. «Որովհետեւ մեր մարմնոյն մէջ
աղ (կերակրոց) շատութեանէն խառ-
նուածքի անհաւասարութիւն կը տա-
տահի, և երբ հիւթերը իրենց չափը
կորսնցնելով անչափութեան հասնին,
այն ատեն շատ ցաւեր եւ շարաշար
մահ յառաջ կուգայ, զոր կարող է մե-
կը հոգիին վերայ աղ պատահած տես-
նել»։

Եւ միթէ ասոր այսպէս լըւալը բը-
նութիւնը մեզ չը սովորեցներ. չէ որ
երբ մեր ստամոքսը ծանր կերակուրով
կը լեցուի և այն տեղ կ'ապականի, այն
ատեն դուք տալու յօժարութիւն մի
կը զգամք, միթէ չէ՞ք տեսներ որ ու-
տեղ խմելու ետեւէ եզող շուտայտ մար-
դիկ ի՞նչ սղորմելի կեանք և ինչ աղե-
տալի վախճան կ'ունենան։ Ահագոյնի-
թի

ներն անդամ՝ զմեզ կը յանդիմանեն,
քանի՜ նոքա աղ երբեմն ծոմապահու-
թիւն կ'ընեն և իրենց ներօգին գոյա-
ցած հիւանդութիւնը անով կը վա-
նեն։

Արտակրոց պարկեշտութիւնը եւ
շտափաւորութիւնը ինքնին բնութեան
օժանդակ կը լինի, արիւնը կը քաղու-
րայնէ և ակտարծարձ հիւթերը
գուրտ կը վանէ զանազան ճանապար-
հաւ, քաղց ինչպէս վերն ըսինք, այս
օգուտները չէ կարող տալ այժմեան
մարդկան գործածած պահքը, քանի՜
այն պահք չէ, այլ աւելի գրգռիչ, ա-
պականարար և վնասող է մարդկային
կենաց։ Քանի՜ ի՞նչ օգուտ է պահք
անուանել այն զեղծումը որ ուրիշ կե-
րակուրներէ հրաժարելով, անոնց տեղ
աւելի ջերմացուցիչ և գրգռիչ իւղե-
րով, պղտկեղներով և զանազան տեսակ
համեմներով կերակուրներ կուտենք,
որք ակտրժակ կը գրգռեն եւ չափա-
զանց ուտելու առիթ կը լինին, արիւ-
նը եւ կենսական ոգիքը գրգռելով
կը շարժեն մարդու ցանկական կիրքը,
կը յօժարեցնեն մեղաց եւ առիթ
կուտան զանազան հիւանդութեանց։

Ամեն մարդ գիտէ թէ խոհագոր-
ծութեան արուեստը, որ մարդուս
կենաց շատ փնասներ բերու, ամեն
ճիգ թափած է ուտեաց օրերէն աւե-
լի համեղ կերակուրներ պատրաստել
պահոց օրերը, ուստի այժմեան պահ-
քերը աւելի կերակրոց տեսակի փոփո-
խութիւն է, քան թէ պահք։ Եկեղե-
ցին այսպէս չէ սահմանած, մարդկու-
ցին կամահաճութիւնը հնարած է այս
պահքը։ Մեր մեղքերովը տկարացու-
ցած ենք մեր անձը, մեր կամքը հնա-
րած եմք վնասակար կերակուրներ և
կենցեմք պահոց օրէնքը կը պախարա-
կելք իբր վնասակար, կ'անարգէնք
այս փրկարար ու կենդանապատ օրէնքը

և զայն լուծելով հաճոյք կը դրամք , առանց յիշելու որ պատուիրանադան ջութիւն է ըրածնիս , և երբ Եկեղեցւոյ մէկ պատուէրը առանց խղճելու կը լուծենք , այնուհետեւ արգելք չը մնար մեզ ուրիշ պատուէրներն ալ լուծելու , հաւատարմութեան դէմ մէկ յանցանքն ալ հերիք է անհաւատարիմ ընելու զմեզ , մանաւանդ ըստ պատուած օգուտն ալ չենք ստանար , անժուծկալութեամբ կամ զեղծումով , ինչպէս է այժմեան պահքը : Վասն զի ո՞ւր դնենք այն անտարժարձ նիւթերը որովք այժմեան պահոց կերակուրները կը պարարտուին , որ ոչ մարմնայ եւ ոչ հոգւոյ օգտակար են . այլ պահքը օգտակար լինելու համար պէտք է հրաժարիլ այն ամէն կերակուրներէն ու ըմպելիքներէն որք սառտիկ կը զօրացնեն , չափազանց կը սնուցանեն եւ արագ արագ կ'աճեցնեն , և ըստ նմին համեմատութեան կեանքը կը կարճացնեն . ինչպէս են միսը , ճարպերը , համեմները , գինին , օղին և ուրիշ պարարտ ուտելիքներ և ու գելից ըմպելիք :

(Շարունակելի)

Մարտի(1) մէջ հրատարակուած հետեւեալ յոգուածը Ազգային ներկայ վիճակին նկատմամբ ուշադրութեան արժանի համարելով պատշաճ համարեցինք Սիմի մէջ կրկին հրատարակել :

ՆԵՐԿԱՅԻՍ ՎՐԱՅ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹՅՈՒՆՔ

Ա .

Ժամանակ մը եղաւ , գեռ երէկ , որ Հոյ ազգին մէջ գտնուեցան մարդիկ , որք սերտ և զօրաւոր կեդրոն մը

երեւակայելով , զանի քայքայիլ կարելորդ դատեցան , և ամենայն քաջութիւնով ի գործ արկին , մեծ յարատեւութեամբ աշխատեցան և այն կարծեցեալ զօրաւոր կեդրոնին հասնելու համար մուրճ ի ձեռին ինչ որ դոտան՝ զարկին կոտրեցին ջախջախեցին , և հիմա բան մը տեղը գնել թէ որ պէտք կայ , ինչ պիտի գնեն՝ ան չենք տեսնելու Մենք այնպէս կարծենք թէ նա որ կը կործանէ , չգիտեր չենել . երանի թէ սուտ ըլլայ մեր կարծիքը . երանի թէ այդ կեդրոնը - թէ որ Պատրիարքարանըն էր , ահա չիկայ , Էջմիածին էր՝ չերեւար , Սիւ և Աղթամար յայտնի է թէ ինչ են և ինչպէս կ'երեւան , - այդ կեդրոնը՝ այոյնքն այս ահագին յրուածութեան՝ անկարողութեւն ճարը՝ մեզի կարենային գտնել անոնք և կարենային կառավարութեան հնարք մը գտնել , և այս ջախջախ նաւուն փտած զեկը յանձնել այնպիսի ձեռքերու , որ գտնէ վստահութիւն գտնել յաջողէին Ազգին ընդհանրութենէն , և որ մեծն է՝ օգտակար ըլլայ : Եւ այս հրաշքը կարելի է այնպիսի անձինքներէ , որք ստուծութիւնն ու զոգարարութիւնը զենք առած , անոնց օրինակին հետեւեցան մինչեւ յայտօր , սրանց համար Ազգին մեծ պատմաբանը (1) կը գանդատէր ու կ'ըսէր . « Զի ոչ զեղուս զայս և զորդիտութիւնս հանդերձ սնտալի փառամուրութեամբն և կատաղի լեզուաբանութեամբն՝ սանձահարեցէք . այլ նիւթ նոցա անմաութեան զձեր ուսումնատեացդ տալով զբարս , բորբոքեցէք առաւել քան զհոյն Բաբելոնի » : Ես այս սողերը կարդալով մարդարեւութիւն մը կը նշմարեմ ժամանակիս համար : Լեզու չար , կապաղ լեզուաբանութիւն , տակից աւելի ինչ կրնայ

(1) Տե՛ս ԹԻՒ 1829 :

(1) ԹԻՒՄ , Բ . ԳԲ .